

UNIVERZA V LJUBLJANI
FAKULTETA ZA DRUŽBENE VEDE

Tine Setnikar

**Razmerje med prakso in teorijo v izobraževanju vojaških
častnikov**

Diplomsko delo

Ljubljana, 2010

UNIVERZA V LJUBLJANI
FAKULTETA ZA DRUŽBENE VEDE

Tine Setnikar

Mentorica: asis. dr. Jelena Juvan

Somentorica: doc. dr. Maja Garb

**Razmerje med prakso in teorijo v izobraževanju vojaških
častnikov**

Diplomsko delo

Ljubljana, 2010

Zahvala

*Zahvaljujem se asis. dr. Jeleni Juvan in somentorici doc. dr. Maja Garb za spodbudo, nasvete
in pomoč pri izdelavi diplomskega dela.*

*Zahvala gre tudi moji družini, ki mi je omogočila študij in mi nudila spodbudo, ko sem jo
najbolj potreboval.*

RAZMERJE MED PRAKSO IN TEORIJO V IZOBRAŽEVANJU VOJAŠKIH ČASTNIKOV

Razvoj praktičnega usposabljanja v izobraževalnem procesu vojaških častnikov se je skozi zgodovino spreminjal in njegovi trendi kažejo tudi na prihodnje preoblikovanje. Republika Slovenija (RS) je država, ki je po koncu hladne vojne in razpadu bipolarnega sistema doživela bliskovite spremembe, ki so močno vplivale tudi na koncepte izobraževanja in usposabljanja za vojaške potrebe. Izobraženost kadrov in sistem izobraževanja odraža sliko vojaške organizacije. Če želim analizirati trende vpetosti praktičnega izobraževanja v izobraževanje kandidatov za častnike, je potrebno za razumevanje napredka in trendov analizirati razmere v vojaškem izobraževalnem sistemu od leta 1991 do danes, na osnovi tega pa predvideti razvojne zmožnosti v prihodnosti. Analiza sedanjega programa izobraževanja bodočih častnikov kaže, da je praktičnega usposabljanja v njem precej. Po mnenju teoretikov preveč, znotraj vojske pa menijo, da je praktičnega usposabljanja premalo.

Ključne besede: usposabljanje, izobraževanje, častnik, Slovenska vojska.

RELATIONSHIP BETWEEN PRACTICE AND THEORY WITHIN THE EDUCATIONAL MILITARY OFFICERS

Development of practical training facilities in the educational process of military officers, has changed through history its trends and the future transformation. Slovenia is a country that is after of the war and the collapse of bipolar system has experienced the fast changes that have a major impact on concepts of education and training for military needs. We all know that educated manpower and the education system reflects the image the organization, if we want to analyze trends and putt them in a practical education in the education of candidates for officers, it is necessary to understand the developments and trends, analyze the situation in the military education system, from the beginning to today and what the planned development options in the future are. Analysis of the current education of future officers shows that there is much of the practical training. According to theorists there is too much, within the army, however they feel that there is the lack of practical training.

Key words: training, education, officer, Slovenian Armed forces.

Kazalo

Seznam kratic	6
1 Uvod	7
2 Metodološki okvir	7
2.1 Cilj in namen naloge	7
2.2 Raziskovalno vprašanje	8
2.3 Uporabljene metode	8
3 Vojaško izobraževanje in usposabljanje	8
4 Soočanje z viri ogrožanja skozi zgodovino in potrebe po izobraževanju častnikov	9
4.1 Od I. svetovne vojne do konca hladne vojne	9
4.2 Po koncu hladne vojne	10
5 Teoretična podlaga in učne metode	12
6 Vojaško izobraževanje in usposabljanje	12
7 Vojaške vaje kot del usposabljanja	13
8 Izobraževanje in usposabljanje kandidatov za častnika v Slovenski vojski	13
8.1 Program usposabljanja prvih generacij na šoli za častnika v SV	14
8.2 Program usposabljanja za častnika danes	17
8.3 Razvoj kandidata za častnike skozi faze danes	17
9 Zahteve v novem programu	19
10 Trendi usposabljanja in obravnavane teme	20
11 Analiza in pomanjkljivosti ŠČ	21
12 Razvoj sistema vojaškega izobraževanja in usposabljanja v prihodnosti	23
13 Praktično usposabljanje v prihodnosti	24
14 Zaključek	25
15 Literatura	29

Seznam kratic

MORS	Ministrstvo za obrambo Republike Slovenije
NATO	Severno Atlantsko zavezništvo
RS	Republika Slovenija
SV	Slovenska vojska
ŠČ	Šola za častnike
ZSSR	Zveza sovjetskih socialističnih republik
ZDA	Združene države Amerike
MO	Ministrstvo za obrambo
RKBO	Radiološka, kemična in biološka obramba
ŠT	Štabni tečaj
VIU	Vojaško izobraževanje in usposabljanje

1 Uvod

Izobraževanju in usposabljanju vojaških kadrov je potrebno nameniti veliko pozornosti, saj je šolanje v vojaški organizaciji, ki je kot element nacionalne varnosti in njene obrambne strukture, ključnega pomena za obstoj državne entitete. Izobraževanje in usposabljanje kadrov se je skozi zgodovino spreminjalo zaradi spreminjajočih se groženj varnosti, tehnološkega napredka, spreminjajočih se politik. Vsi ti elementi pa so prinašali vedno nove izzive v usposabljanju vojaškega kadra. Spreminjajoči se trendi usposabljanja so prinašali nove načine in metode podajanja znanja.

Za zagotovitev celostnega pogleda na razvoj in trende usposabljanj in izobraževanj je potrebno razgrniti zgodovinski pregled vse do danes ter identificirati potrebe po znanju, izobrazbi in izkušnjah častniških kadrov glede na potrebe spreminjajočih se vojaško-obrambnih sistemov. Pri izobraževanju in usposabljanju častnikov je potrebno nameniti pozornost objektivnim dejavnikom, stopnji razvoja in strokovnosti vojaškega izobraževalnega sistema, mirnodobnim in vojnim izkušnjam drugih držav, prav tako je treba upoštevati tudi subjektivne dejavnike, kot so sprememba politike države in reformiranje obrambnih sistemov.

Po koncu hladne vojne so se zgodili veliki preobrati v svetovni politiki, ki so po razpadu SZZR in Jugoslavije močno vplivali na oblikovanje politike in oblikovanje obrambno-varnostnega sistema na ozemljih nacionalnih držav, ki so bile dlje časa pod SZZR ali Jugoslavijo. RS se je problematike preoblikovanja nacionalno-varnostnega sistema po osamosvojitvi lotila celostno. Članstvo RS v NATO leta 2004 pa je nakazalo nove potrebe po zmogljivostih in nadgradnji znanja obstoječega kadra, izpopolnjevanju in dopolnjevanju izobraževalnega sistema za nove kadre ter nenehnemu sledenju svetovnim trendom usposabljanj.

2 Metodološki okvir

2.1 Cilj in namen naloge

Cilj in namen diplomskega dela je s pomočjo analize z različnimi metodami in načini dela ugotoviti, na kakšen način poteka praktično vojaško usposabljanje, poleg tega želim ugotoviti, kakšen je trend vojaškega usposabljanja in povezavo med teoretičnim in praktičnim delom usposabljanja. Hkrati pa bi rad ugotovil, na katerih praktičnih veščinah je bil poudarek v preteklosti in na katerih veščinah je poudarek v današnjem času ter kako pomembno mesto zaseda praktično usposabljanje v procesu izobraževanja bodočih vojaških častnikov. Želim

preveriti, ali je razmerje med prakso in teorijo v usposabljanju bodočih vojaških častnikov primerno razporejeno.

2.2 Raziskovalno vprašanje

Ob začetku preučevanja sem si zastavil naslednje raziskovalno vprašanje. Na kakšen način poteka praktično vojaško usposabljanje in koliko ga je v procesu izobraževanja bodočih vojaških častnikov?

2.3 Uporabljene metode

V diplomskem delu so uporabljene naslednje metode: analiza primarnih virov za analizo dokumentov, povezanih z izobraževanjem častnikov; analiza sekundarnih virov za analizo knjig, člankov v revijah, zbornikih in na internetu, hkrati pa sem poskušal s študijo primera Slovenije in intervjujem analizirati, kako je z obravnavano problematiko v realnosti na primeru Slovenije.

3 Vojaško izobraževanje in usposabljanje

Vojaško izobraževanje in usposabljanje sta procesa pridobivanja in razvijanja posebnih in funkcionalnih vojaških znanj, sposobnosti, veščin in navad za izvajanje nalog za potrebe vojaške obrambe in drugih nalog. Oborožene sile razvijajo sodobno organiziran, celovit in enovit sistem vojaškega izobraževanja in usposabljanja, ki je ob kvalitetnem vodenju sposoben izvesti naloge na področju vojaškega izobraževanja in usposabljanja in je primerljiv s sistemi vojsk v zavezništvu ter povezan z javnim izobraževalnim sistemom. Ponekod sistem vojaškega usposabljanja in izobraževanja ni samozadosten, temveč je dopolnjen s programi javnega šolstva in tujih izobraževalnih ustanov. V primerih, ko sta izobraževanje ali usposabljanje doma neracionalna ali za to ni možnosti, se posamezniki napotijo v tuje vojaške izobraževalne ustanove. Raziskovanje in razvoj na področju vojaškega izobraževanja in usposabljanja v sodobnih oboroženih silah zagotavljata razvoj na področju vojaške stroke in vojaških ved, programov vojaškega izobraževanja in usposabljanja, uspešnih metod, razvoj vojaško strokovne literature, raziskovanje in razvoj na področju izbora oborožitve in opreme, tehničnih in drugih sredstev, ki podpirajo izvedbo programov in omogočajo ter podpirajo učinkovit razvoj posameznikovih veščin in izurjenost enot (Bratušek 2008, 56).

4 Soočanje z viri ogrožanja skozi zgodovino in potrebe po izobraževanju častnikov

4.1 Od I. svetovne vojne do konca hladne vojne

Za konec 19. in začetek 20. stoletja je značilno soočanje z naglim razvojem tehnologije in družbenih revolucij, ki sta glavna segmenta razvoja vojaško tehničnih ved. Ti dejavniki močno povečajo sposobnost manevrske, ognjene in komunikacijske sposobnosti oboroženih sil. Posledično se je komunikacijski čas skrajšal in poveljniki so morali v kratkem času sprejeti odločitve ter jih posredovati dalje. Družbena revolucija z razvojem vojaške tehnologije je pripeljala do povečanih potreb žive sile in tako številčnejših vojsk (uvedba splošne vojaške obveznosti), vzajemno pa se je povečala potreba po določenih strokovnih kadrih (ustanavljanje vojaških akademij in generalštabov).

“/Z/ mednarodnim vojaškim sodelovanjem sta bila na globalni ravni omogočena standardizacija vojaške izobrazbe in ustanovitev jedra vojaških profesionalcev, ki so se zavzemali za institucionalizacijo vojaško znanstvenoraziskovalnih ustanov /.../” (Žabkar 2003, 19).

Prva svetovna vojna se je po prvih bitkah spremenila v izčrpavajočo jarkovno vojno ter tako izgubila svoj manevrski značaj. Izkazalo se je, da je bila več kot empirični polom dotedanje teorije vojaške in vojne veščine, pred izbruhom vojne uradno sprejetih v doktrinah vseh tedanjih modernih armad. Predvsem se je pokazalo, da so vse vojske pred prvo svetovno vojno podcenjevale tehnološki napredek in s tem vlogo artilerije, mitraljezov, poljskih fortifikacij, žičnih in drugih umetnih ovir ter ognjeno moč sodobnih orožji kot celoto, precenile pa vlogo manevra, ki je do tedaj igral glavno vlogo. Do konca prve svetovne vojne niti ena od vojskujočih se strani ni uspela rešiti problema strateškega preboja skozi globoko ešalonirano obrambo, da bi porazili nasprotnika (Žabkar 2004, 42).

Tako lahko ugotovimo, da se med vojno v usposabljanje in šolanje častnikov ni uvajalo novih teoretičnih pogledov, temveč je bilo znanje podano na osnovi uporabljanja novih tehnologij in orožij na stare načine. Nihče ni znal pravilno izkoristiti prednosti tehnologije in novega orožja. V nasprotju s prvo polovico 20. stoletja, ko je bil močan poudarek na izpopolnjevanju metod, ki so se uporabljale za urjenje, usposabljanje, izobraževanje in vzgojo vojakov, podčastnikov in taktičnih enot, se od konca prve svetovne vojne dalje posveča vse večja pozornost izobraževanju in vzgoji častnikov, še posebno generalštabnih.

Torej je bil v prvem obdobju večji poudarek na urjenju, tako da so lahko vojaki in enote v katerihkoli dejavnostih dosegli določne standarde hitrosti premikov ter da so bili sposobni hitro premagati ovire in se zaščititi s potrebnimi sredstvi, norme so se dosegale s stalnim preverjanjem in ponavljanjem. Kasneje se je razvila ideja, da morajo častniki znati uporabljati lastno mišljenje in ne samo slepo slediti ukazom, kar je pomenilo potrebo po višji izobrazbi častnikov in vključevanju izobraževanja v praktično usposabljanje.

V času druge svetovne vojne se tehnologija še bolj izpopolni, razvijejo se novejša in močnejša orožja, posledično se spremenijo tudi doktrine in razvijejo nove teoretične šole. Ko je Hitler 1. septembra 1939 napovedal vojno Poljski, in tako tudi Britaniji in Franciji, se je pokazala nova dimenzija taktike, za katere je bila nemška vojska izurjena, pripravljena in opremljena, to je bila bliskovita vojna *Blitzkrieg*. Taktika je temeljila na postavitvi tankovskih divizij v napadalno falango, ki je napredovala s pomočjo podpornega ognja letalskega topništva, sledila je pehota, ki je prečesala premagano ozemlje. Bliskovita vojna je dosegala rezultate, ki jih starejši poveljniki niso pričakovali, saj sta njihovo priložnost za izkoristek uspeha ob samem napadu omejevali hitrost in tehnologija. Tako je lahko tank brez težav prehitel pehoto in deloval, dokler je imel gorivo in nadomestne dele, povezavo s poveljstvom pa je imel z radijskim oddajnikom in sprejemnikom v realnem času. Po koncu druge svetovne vojne so spoznali pomembnost tehnologije in zmožnost njene uporabe v vojaške namene. Tako se začne obdobje hladne vojne in oboroževanja, ki je potekalo na vseh ravneh vojaškega delovanja in je predstavljalo nov vir ogrožanja (Keegan 2005, 503–15).

“Čeprav se je stopnja splošne vojaške ogroženosti na globalni ravni v primerjavi z obdobjem hladne vojne zmanjšala, nevarnost vojaškega ogrožanja niti v Evropi še vedno ni odpravljena, v kar nas v zadnjem desetletju zelo nazorno prepričuje dogajanje na njenem obrobju (deli ozemlja nekdanje Jugoslavije)” (Kotnik 2002, 10).

4.2 Po koncu hladne vojne

Po končani hladni vojni se je v začel pojavljati dvom in vse večje pomanjkljivosti dvopolnega strateškega ravnotežja, ki sta ga ohranjali super sili ZDA in ZSSR. Strateško ravnotežje je izhajalo iz tekmovanja v oboroževanju tako v konvencionalni obliki kot jedrski. Razpad je na globalni ravni povzročil korenite spremembe na strateški in geopolitični ravni. Oboroževalna tekma se ni končala z odločilnim oboroženim spopadom, temveč je razpadel zaradi dolgoročnih posledic na vojaškem in nevojaškem področju. Po končani hladni vojni je na prizorišču od dvopolnega sistema ostala le ena super sila ZDA, ki je vzpostavila prenovljen

enopolni sistem z vojaškimi bazami po vseh celinah. Po razpadu dvopolnega sistema se je samo v Evropi pojavilo 17 novih držav, mnoge večnacionalne države, ki so med hladno vojno ohranjale homogenost držav z represijo, so začele razpadati tudi same, izbruhnile so številne notranje vojne in le redke države so se razdružile na miren način (Žabkar 2004, 270-85).

“V novo nastalih razmerah je nekdanje tveganje medblokovskega globalnega spopada z udeležbo mobiliziranih množic in vojaštva in z uporabo najsodobnejših orožij (vključno s strateškimi orožji za množično uničevanje) zamenjala množica lokalnih oboroženih spopadov z manjšim številom udeležencev” (Žabkar 2004, 288).

V sodobnem svetu se najpogosteje srečujemo z državljanskimi vojnami, osamosvojitvenimi vojnami¹, etičnimi in verskimi spopadi, terorističnimi akcijami, akcijami urbane in ruralne gverile, regionalnimi spopadi in različnimi oblikami množične represije, ki jih spremlja kršenje človekovih pravic. V takih primerih je nedržavne udeležence težje definirati in jih odvrniti od uporabe sile kot pa državno vodstvo, velikokrat se tudi vmešajo med civilno prebivalstvo. Prav zaradi naštetih razlogov se danes uporablja termin krizno žarišče² namesto termina vojskovališča, ko je bil nasprotnik znan in prostor definiran. Zaradi pojavljanja vedno novih varnostnih tveganj in groženj, s katerimi se srečujejo oborožene sile, so se morale skozi zgodovino tako oborožene sile kot države vedno znova prilagajati novimi vlogam in nalogam, prav tako pa je v središču tega častnik in štabni kader, ki je moral vedno znova dopolnjevati in izpopolnjevati svoje znanje. Skozi zgodovino se je prav tako spreminjala njegova vloga in s tem tudi njegovo usposabljanje in izobraževanje (Žabkar 2004, 286–298).

Dejavnike oblikovanja izobraževanja častnikov in kandidatov za častnike pa celostno povzame Anton Žabkar, ki kot vojaško akademski strokovnjak kritično gleda na trenutno obstoječi vojaški izobraževalni sistem. Oblikovalci izobraževanja častnikov so seveda morali vedno upoštevati tudi druge dejavnike, med katere spadajo: stopnja razvoja šolstva v svetu in lastni državi, dosežki znanosti na splošno in še posebej vojaške znanosti, vključno z dosežki na področju oborožitvenih sistemov, mirnodobne in vojne izkušnje drugih oboroženih sil, spoznanja, pridobljena z izkušnjami, razpoložljive kadrovske, prostorske in finančne zmogljivosti države, spremembe v mednarodnem okolju in državi, do katerih je prihajalo zaradi družbenega in tehnološko-tehničnega razvoja ter predznanje, starost in psihofizične

---

¹Ko se posamezne nacije skušajo odcepiti od zveznih držav in formirati svoje države ali se priključiti drugim državam. (Žabkar 2004, 288)

² Krizno žarišče ali območje kaosa.

lastnosti tistih, ki so se odločali za častniški poklic. Ob tem je imel seveda pomembno vlogo tudi subjektivni dejavnik, saj so tisti vojaški voditelji, ki so si prizadevali vojaške izobraževalne sisteme reformirati in prilagoditi novi realnosti, morali – zaradi togosti vojaške organizacije – na tej trnovi poti praviloma premagati številne ovire in imeti močno politično podporo (Žabkar 2008, 187).

5 Teoretična podlaga in učne metode

Vojne ne potekajo stalno in so le občasne. Zato se morajo oborožene sile v miru večino časa pripravljati za vojno, to pa počnejo tako, da se usposabljujejo za vojne naloge v simuliranih okoljih, ki so čim bolj podobni resničnim. Usposabljanja oboroženih sil se izvajajo od enostavnejših k težavnejšim in od splošnih k specifičnim. Prenos znanja poteka po specifičnih standardiziranih postopkih, ki so empirično preverjeni. Značilnost tega procesa je povezovanje med teorijo in prakso tako, da bi v največji možni meri bila zagotovljena strokovna kompetentnost posameznih poveljnikov in enot. Samo bistvo je povezovanje znanj, veščin in dojemanj oboroženega boja. Vsa nova in zahtevnejša orožja so pripomogla, da je postal proces usposabljanja za njihovo rabo v vojni kompleksnejši ter dražji kot v preteklosti. Torej je vojaško mirnodobno usposabljanje in učenje pridobivanja znanj in veščin del mirnodobne priprave na vojno. Za to se v vseh oboroženih silah že v miru posveča velika pozornost urjenju didaktično-metodičnih procesov usposabljanja z namenom, da bi delovale enote kot celote ter tako doseči čim višjo stopnjo učinkovitosti in racionalnosti sprejemanja odločitev na taktični ravni. Pri tem si v vseh oboroženih silah želijo čim večjo stopnjo povezovanja med teorijo in prakso vsebin učenja. Povezovanje med teorijo in prakso pa je mogoče, če se nameni dovolj časa teoretičnemu delu ter se ga z vsemi elementi usposabljanja preslika na praktično usposabljanje na terenu. Kjer se z analizami in popravki vodi praktično usposabljanje, je potrebno po končanem delu praktičnega usposabljanja narediti celostno analizo narejenega, predstaviti napake, slabosti in prednosti (Kacin 1995, 10–35).

6 Vojaško izobraževanje in usposabljanje

Vojaško izobraževanje in usposabljanje je potrebno razumeti, da lahko obravnavano problematiko predstavimo v pravilni obliki in jo analiziramo. Ker je v delu uporabljen slovenski model vojaškega izobraževanja ter njegova transformacija in prenova skozi pogled praktičnega izobraževanja, se zdi smiselno predstaviti pogled na termina izobraževanja in usposabljanja s strokovno vojaškega pogleda. Tako doktrina SV obravnava izobraževanje in usposabljanje:

/v/ ojaško izobraževanje in usposabljanje sta procesa pridobivanja in razvijanja posebnih in funkcionalnih vojaških znanj, sposobnosti, veščin in navad za izvajanje nalog za potrebe vojaške obrambe in drugih nalog Slovenske vojske. Slovenska vojska razvija sodobno organiziran, celovit in enovit sistem vojaškega izobraževanja in usposabljanja, ki je ob kvalitetnem vodenju sposoben izvesti naloge na področju vojaškega izobraževanja in usposabljanja in je primerljiv s sistemi vojska v zavezništvu ter povezljiv z javnim izobraževalnim sistemom. Sistem vojaškega izobraževanja in usposabljanja Slovenske vojske ni samozadosten, temveč je dopolnjen s programi javnega šolstva in tujih izobraževalnih ustanov. V primerih, ko sta izobraževanje ali usposabljanje doma neracionalni ali za to ni možnosti, se posamezniki napotijo v tuje vojaške izobraževalne ustanove.

Raziskovanje in razvoj na področju vojaškega izobraževanja in usposabljanja v Slovenski vojski zagotavljata razvoj na področju vojaške stroke in vojaških ved, programov vojaškega izobraževanja in usposabljanja, uspešnih metod, razvoj vojaško strokovne literature, raziskovanje in razvoj na področju izbora oborožitve in opreme, tehničnih in drugih sredstev, ki podpirajo izvedbo programov in omogočajo ter podpirajo učinkovit razvoj posameznikovih veščin in izurjenost enot (Vojaška doktrina 2006, 36–37).

7 Vojaške vaje kot del usposabljanja

Vojaške vaje so edina metoda, ki omogoča urjenje posameznih vojakov, namenjene so posadkam z orožji, skupinam, oddelkom, častnikom, podčastnikom in štabom, da postanejo čim bolj homogeni pred samim stikom s sovražnikom. Tako se v miru naučijo, kako se bodo borili ter bojno delovali v primeru vojne. Za urjenje se pogosteje uporabljajo enote različnih velikosti, z vajami pa se usposabljujejo tudi častniki, ki urijo svoje sposobnosti poveljevanja in odločanja. Praviloma pa se praktična usposabljanja častnikov izvajajo tudi s simulacijami, kjer se simulira premike in bitke z namišljenimi enotami (Žabkar 2004, 155–169).

Praktično usposabljanje in simulacije igrajo veliko vlogo v miru, je pa to le del, ki ga je potrebno osvojiti, znanje in učenje iz izkušenj realnih situacij in prenašanje dobljenih izkušenj na mlajše generacije zaključijo celostno nadgradnjo teorije in usposabljanj.

8 Izobraževanje in usposabljanje kandidatov za častnika v Slovenski vojski

Republika Slovenija je ena izmed držav, ki se je po razpadu bipolarnega sistema soočila s potrebami po preoblikovanju.

Izobraževalni sistem Teritorialne obrambe oziroma pozneje Slovenske vojske temelji na Šoli za podčastnike, ki je bila prva izobraževalna ustanova Ministrstva za obrambo Republike Slovenije. Nastala je zaradi potreb po sodobno izšolanem podčastniškem kadru in je spadala v I. upravo Ministrstva za obrambo. Poskusna generacija je začela šolanje 6. januarja 1992 na Igu, v prostorih Centra za zaščitno usposabljanje mesta Ljubljana. Program je bil usmerjen predvsem v pehotne vsebine in poveljevanje pehotnim oddelkom. Od tu naprej se je vojaško šolstvo le še širilo, saj se je pokazala potreba po sodobno izšolanem podčastniškem in častniškem kadru. Da bi zadostili vsem tem potrebam, je bil 30. junija 1992 ustanovljen Izobraževalni center Ministrstva za obrambo. Njegov sedež je bil v vojašnici Franca Rozmana Staneta v Mostah. Vključeval je Šolo za podčastnike, osrednjo knjižnico MO in Katedro za vojaškostrokovno izobraževanje (Kastelic 2008, 16).

“Leta 1993 se je nadaljeval projekt ustanavljanja vojaških šol. Ustanovljene so bile tri šole, ki so pomenile temelj vojaškega izobraževanja in usposabljanja častnikov. To so bile Poveljniško-štabna šola, Šola za častnike in Šola za častnike vojnih enot” (Kastelic 2008, 16).

8.1 Program usposabljanja prvih generacij na šoli za častnika v SV

Za pridobivanje častniškega kadra ja leta 1992 prevladalo prepričanje, do bi bilo najbolj primerno, če se naslonijo na že strokovno in splošno izobražene kandidate za častnike, katerih splošna izobrazba se nadgradi z vojaško strokovno častniško izobrazbo. Tako je bilo sklenjeno, da so za sprejemni postopek primerni kandidati z visokošolsko izobrazbo VII. stopnje.

“Usposabljali in izobraževali so se tudi vojaki na služenju vojaškega roka, in sicer kot kandidati za častnike vojnih enot Slovenske vojske. Kandidati so se za tako služenje odločili že po končanem civilnem šolanju oziroma na naboru. Programsko je bila Šola za častnike vojnih enot povezana z Oddelkom za izobraževanje in usposabljanje stalne sestave” (Kastelic 2008, 17).

Pripravništvo za častnika naj bi trajalo eno leto, 6 mesecev je bilo namenjeno teoretični pripravi za poklicnega častnika, za katerega je tudi izdelan izobraževalni program šole za častnike. Drugih 6 mesecev je bilo namenjeno praktičnemu uvajanju pripravnikov za častnike v delo vodje učne enote oz. poveljnika voda. Prvi del je bil strukturiran pa zgledu univerzitetnega izobraževalnega programa, drugi del pa je bil manj razdelan, saj je bil bolj odvisen od rednega dela v vojaški enoti ali ustanovi, kjer se je izvajalo usposabljanje, v tem delu pripravnik za častnika pridobi praktično strokovna znanja, spretnosti in navade častnika.

V prvih 6 mesecih se je v prvi fazi (4 mesece) usposabljanje izvajalo praviloma enotno za vse rodove, končalo pa se je specialistično po rodovih oz. smereh. V tem času pa so morali kandidati za častnika obdelati ves teoretični del programa in izvesti tiste vaje, za katere so bil v izobraževalnem centru zagotovljeni pogoji. Utrjevanje določenih praktičnih znanj iz predmetov taktika, streljanje, oborožitev in oprema ter po potrebi tudi vojaška topografija so kandidati opravljali v okviru enote, kjer so izvajali pripravništvo. Starešina, ki je nadziral delo kandidata za častnika, je na koncu opisno podal oceno o kandidatovem delu. Predvidena profila kandidatov sta bila diplomirani obramboslovec in častnik iz dela³. Za kandidata se je predvidevalo, da je predhodno opravil VII. stopnjo izobrazbe in končal šolo za rezervne častnike ali vsaj odslužil vojaški rok. Kandidat je moral biti duševno in telesno zrel, primerno strokovno in visoko splošno izobražen. Potrebe po izobraževanju častnikov so leta 1992 predvidevale, da bo Slovenija vsako leto potrebovala 50 novih častnikov za pomlajevanje častniškega zbora, večino njih naj bi bilo predvideno zaposlenih samo določeno število let in po končanem opravljanju častniške službe naj bi zopet opravljali poklic, za katerega so bili prvotno usposobljeni, tako naj bi ohranili stalno potrebo po dopolnilnem izobraževanju novih in novih častniških kadrov (Ministrstvo za obrambo Republika Slovenija 1992, 3–18).

Splošni smisel izobraževanja kandidata za častnika je opravljanje del in nalog, ki jih v vlogi vodje opravlja v mirnodobnem času, to je urjenje in izobraževanje vojakov. Zaradi tega mora imeti častnik široko vojaško in splošno razgledanost, prav tako pa mora obvladati orožje in opremo za rod, v katerem je. Prav tako pa morajo kandidati za častnike izuriti in izpopolniti veščine taktike, streljanja, poveljevanja in pa tudi fizične sposobnosti. Vse, kar je naštetu v tem odstavku, je nujno potrebno, da lahko častnik vodi nižjo taktično enoto v težjih pogojih vojne. V celoti gledano je torej dopolnilno izobraževanje usmerjeno k pridobivanju častnika, ki bo svojo enoto znal poučevati v miru, pripraviti na vojno ter jo v vojni uporabiti.

Predmetnik je razdeljen na tri dele:

1. splošni del,
2. vodstveni del,
3. tehnični del.

---

³ Častnik iz dela je oseba, ki že opravlja častniško dolžnost, čeprav začasno z nižjo izobrazbo od zahtevane, (Program 1992)

V splošnem delu so predmeti, ki zavzemajo osnovna in predvsem bolj teoretična znanja, hkrati pa je velik poudarek na športni vzgoji, za katero je namenjeno 60 ur, za ostale predmete pa 30 ur (Ministrstvo za obrambo Republika Slovenija 1992, 8).

Splošni predmeti so:

- Obrambni in varnostni sistemi,
- Vojaška didaktika,
- Vojaška psihologija,
- Vojaško in vojno pravo,
- Vojaško izrazoslovje,
- Vojaška zgodovina Slovencev,
- Športna vzgoja.

V vodstvenem delu je sprva teoretična predpriprava, se pa nameni nekaj več časa usposabljanju na terenu in urjenju naučenih teoretičnih postopkov. Velik poudarek je predvsem na taktiki, za katero je namenjenih 120 ur, vojaški topografiji 45 ur ter vodenju in poveljevanju 30 ur (Ministrstvo za obrambo Republika Slovenija 1992, 9).

Tehnični del je namenjen spoznavanju in uporabi oborožitve in opreme ter streljanju, kjer se posveti več pozornosti (90 ur) streljanju ter nekaj manj oborožitvi in opremi: 75 ur (Ministrstvo za obrambo Republika Slovenija 1992, 9).

Vsi ti predmeti so za kandidate za častnike enaki in jih morajo vsi kandidati uspešno zaključiti praktično in teoretično. Praktični del se lahko izvaja v obliki vaj v učilnici ali usposabljanj na terenu. Poleg skupnega usposabljanja in šolanja kandidatov za častnike pa se izvaja tudi specializacija, kjer se kandidat usposablja za delovanje v določenem rodu (pehota, artilerija in podpora, inženirstvo, zveze, RKBO) (Ministrstvo za obrambo Republika Slovenija 1992, 17).

Predmeti se praviloma med seboj povezujejo in navezujejo tako, da se tudi praktično usposabljanje za posamezni predmet izvaja v povezavi z ostalimi predmeti, tako se poveljevanje, vojaška topografija, streljanje in športna vzgoja navezujejo ena na drugo. Tako se na terenskem usposabljanju uri več veščin, katerih teoretično znanje je bilo predhodno podano v učilnici, ter se jih sistematično povezuje. Tako na koncu kandidati za častnika dobijo celotni pogled in združijo naučena teoretična znanja v praksi, ki jih na terenskih usposabljanjih urijo.

8.2 Program usposabljanja za častnika danes

Trenutno obstoječi program je oblikovan kot prenova prejšnjega programa zaradi potreb, ki jih narekujejo nove doktrine in dokumenti, zaradi poklicnega popolnjevanja Slovenske vojske, zaradi rezultatov evalvacij, izvedenih na dosedanjem programu, ki narekujejo določene spremembe vsebin učnih načrtov vojaškega izobraževanja in usposabljanja. Ciljna skupina izobraževanja so diplomanti visokošolskega in univerzitetnega študija. Vojaško izobraževanje in usposabljanje kandidatov za častnike se deli na tri faze (Ministrstvo za obrambo Republika Slovenija 2003, 4–6).

Komentar predavatelja na ŠČ v zvezi s programom, ki po njegovem mnenju niti ni tako slab, bi pa bilo potrebno več urjenja individualnih postopkov (veščin) in osnovnih kolektivnih postopkov pred samim vstopom v šolo. Prav tako bi bilo potrebno več dela v smislu taktičnih delavnic, kjer se razvija kreativno in alternativno razmišljanje bodočih častnikov in utrjuje samozavest in prepričanost v lastno znanje, saj je potrebno svoje odločitve zagovarjati, utemeljiti v skladu z nekimi uveljavljenimi načeli in principi ter po neki logiki. Na žalost taka zadeva vzame preveč časa, definitivno več, kot ga imamo na razpolago, zato se to ne izvaja, kljub temu da bi imelo neprecenljivo vrednost. Potrebno bi bilo tudi več praktičnega dela na poveljniških dolžnostih, vendar so tudi tukaj časovne omejitve, pa tudi omejitve s kadri, saj bi potrebovali na ŠČ šolsko četo ali vsaj vod, čigar naloga bi bila, da bodoči častniki z njim preigravajo situacije (Preložnik 2010).

8.3 Razvoj kandidata za častnike skozi faze danes

Kandidat za častnika v prvi fazi dopolni temeljna vojaška znanja, veščine in navade, da lahko opravlja dolžnosti poveljnika voda v miru in v oboroženem boju. Tako v prvi fazi pridobiva osnovna znanja iz predmetov:

- Nacionalno varnostni sistem RS,
- Pravo za častnika,
- Oprema, oborožitev in streljanja,
- Taktika,
- Vojaška topografija in geografija,
- Zveze in informacijska tehnologija,
- Osnove poveljevanja in vojaškega voditeljstva,

- Vojaška psihologija,
- Vojaška didaktika,
- Vojaška zgodovina,
- Sanitetni pouk,
- Strokovna terminologija v tujem jeziku,
- Športna vzgoja.

Razporejenost časa po predmetih in razmerje med praktičnim in teoretičnim usposabljanjem sta nazorno razdelila Žabkar in Svete (2008, 199):

/v/ delu šolanja, ki je za vse specialnosti skupen, častniki študirajo predmete, kot so: nacionalni varnostni sistem RS (40 ur), pravo za častnike (45), oprema, oborožitev in streljanje (65), taktika (233), vojaška topografija in geografija (44), zveze in informacijska tehnologija (45), osnove poveljevanja in vojaškega vodenja (122), vojaška psihologija (42), vojaška didaktika (50), vojaška zgodovina (43), sanitetni pouk (20), strokovna terminologija v tujem jeziku (120), športna vzgoja (240 ur) in temelji ustavne ureditve ter upravnega prava RS (57 ur). Na specializaciji, na primer za pehotno smer, poslušajo predmete: taktika pehote (513 ur), oprema in oborožitev pehote s poukom streljanja (225) ter stažiranje (123 ur). Seštevek teoretičnega in praktičnega dela je 2027 ur, pri čemer je razmerje med številom ur za teorijo in prakso oziroma med izobraževanjem in usposabljanjem 1 : 2.

Po intervjuju s častnikom izvajalcem programa na šoli za častnike (ŠČ), sem poskušal dobiti odgovore o smotnosti takšne časovne razporeditve. Tako mi je lahko v zvezi s svojim predmetom splošna taktika, ki se izvaja v prvi fazi šolanja na ŠČ, obrazložil, da je v sklopu 213 ur približno 60 ur namenjenih teoriji, ki jo sproti po sklopih obdelajo pred terenskim usposabljanjem. Torej, najprej obdelajo teorijo (npr. ofenzivna delovanja, potem jih na enem terenskem usposabljanju urijo v praksi), nato sledi izvajanje praktičnih postopkov. Prisotnost predavatelja na terenu je povsem odvisna od predmeta in predavatelja. Seveda gre tudi vse ocenjevanje preko izvajalca predmeta. Intervjuvanec slušateljem ne predava, kaj piše v priročnikih, kajti to je potrebno predelati v prostem času, poudarek je na razvoju in spodbujanju načina razmišljanja in dojetanja okolja in situacij na vojaški način, ki mora biti drugačno od tistega, ki se ga človek navadi v civilnem, popustljivem, odpuščajočem okolju (Preložnik 2010).

Program prve faze izobraževanja in usposabljanja kandidatov za častnike se izvaja v Šoli za častnike. Programi se izvedejo s predavanji, demonstracijami z razlago, seminarскими

nalogami, praktičnim delom kandidatov skozi urjenje, vaje, streljanje, učne nastope ter individualnim delom kandidatov za častnike. Dopoldanski čas je namenjen vsem vrstam usposabljanja in izobraževanja, popoldanski čas pa je namenjen individualnemu delu kandidatov za častnika, čas je namenjen ponavljanju in utrjevanju praktičnih in teoretičnih znanj. V tretji fazi, ko so načrtovana terenska usposabljanja, je popoldanski čas za individualno delo, namenjeno usposabljanju na terenu (Ministrstvo za obrambo Republika Slovenija 2003, 5–8).

Kandidati za častnike v drugi fazi pridobijo specialistična znanja, veščine in navade častnika ustreznega roda. V času specializacije pridobijo znanja o nalogah, organizaciji, oborožitvi, opremi in zmožnostih rodu, za katerega se specializirajo. Prav tako izurijo veščine načrtovanja, organiziranja, vodenja in usposabljanja vojakov, podčastnikov na ravni oddelka in voda. Program se izvede v učnih enotah rodov. V prvi in drugi fazi, ko niso načrtovana terenska usposabljanja, je enkrat tedensko delavno popoldne namenjeno delu kandidatov za častnike z inštruktorji za urjenje na orožju, trenežerjih ter drugi vojaški opremi (Ministrstvo za obrambo Republika Slovenija 2003, 6).

V času tretje faze, se na stažiranju v enoti rodu za katerega se kandidat specializira izvaja dolžnosti častnika poveljnika voda. Opravlja naloge vodenja, izvajanja, organiziranja, planiranja in kontrole vojakov, podčastnikov oddelka in voda. Poveljuje vodu pri vsakodnevnih vojaških opravilih, nalogah in usposabljanjih enote. Program v obliki stažiranja poteka v enotah rodov, za katere se kandidati specializirajo, zadnji trije dnevi programa pa se izvedejo v Šoli za častnike, kjer sledi še zaključni izpit (Ministrstvo za obrambo Republika Slovenija 2003, 6).

9 Zahteve v novem programu

Praktična usposabljanja na terenu se morajo izvajati čim bolj realistično, tako da se situacijski postopki bodočim častnikom čim bolj ponazorijo tako, kot potekajo v dejanskem okolju in resnični situaciji v vojni. Izobraževanje in usposabljanje mora potekati tako, da se vsaka nadgradnja predhodnega znanja ponovi in utrjuje, hkrati pa predstavlja izziv. Potrebno je krepiti vzdušje pripadnosti vojaškemu kolektivu, hkrati pa je potrebno skrbeti za ohranjanje hierarhičnosti odnosov. Razvijanje samodiscipline se usmerja od začetka, s kontroliranjem in sprejemanjem odgovornosti ter vedno blažjim kontroliranjem do popolne samostojnosti in odgovornosti kandidatov za častnike. Za doseg ciljev se uporablja tekmovalnost, vendar v mejah kolektivne odgovornosti (Ministrstvo za obrambo Republika Slovenija 2003, 8–12).

10 Trendi usposabljanja in obravnavane teme

Ko govorimo o razmerju med teorijo in prakso, lahko že pri klasičnih vidimo, da so v 19. stoletju poskušali ugotoviti, kakšno bi v programih študija aktivnih oficirjev moralo biti pravo razmerje med izobraževalnimi (akadetskimi) predmeti (ki so se ukvarjali z opisovanjem, klasificiranjem, pojasnjevanjem in predvidevanjem vojaških in vojnih dejavnosti) ter prakso oziroma usposabljanjem za opravljanje dolžnosti. Tako so sklenili, da morajo poklicni oficirji imeti tudi širše splošno znanje (zgodovine, geografije, tujih jezikov, statistike, teorije verjetnosti ipd.), ne le veščin za poveljevanje ter motivacijo za vestno opravljanje dolžnosti in ustrezno etiko (Žabkar 2008, 189).

Trend praktičnega usposabljanja kandidatov za častnike je vse bolj namenjen sposobnosti delovanja v enoti in njenim motiviranjem, razvoj častnika ni več zgolj urjenje do avtomatizacije postopkov in kaznovanje podrejenih, temveč se od častnika pričakuje človeški odnos, ki je podkovan z znanjem. Zaželeno je, da je bodoči častnik željan znanja in usposabljanja in da tudi po končanem izobraževanju in končani častniški šoli ne zaključi izobraževanja, temveč išče vedno nove izzive za usposabljanje sebe in enote.

V času I. in II. svetovne vojne so častnike izobraževali v skrajšanih tečajih zaradi povečanih potreb po tem kadru. Praktično usposabljanje so praviloma opravili neposredno na vojskovališču v kontaktu z nasprotnikom ali pa na rezervnih položajih. To pa je prispevalo k velikemu številu padlih častnikov, in sicer zaradi neprimerne usposobljenosti. Po koncu II. SV sta se zaradi blokvske razdelitve pojavili dve teoriji o izobraževanju in usposabljanju častnikov. Takrat je Jugoslavija prevzela prevladujočo teorijo ZSSR, ki je ustrezala tako politiki kot varnostni dilemi takratne skupne države Jugoslavije. Koncept je bil vaditi naučene postopke, dokler se ni zadostilo normam in je bila vaja popolno izpeljana. Častniki so bili preverjeno politično usmerjen kader, tako da pogosto teoretično znanje ni bilo tako zelo pomembno, prav tako pa je bilo praktično usposabljanje namenjeno utrjevanju vojakovih psihofizičnih sposobnosti in ne toliko uporabnemu praktičnemu znanju. Po razpadu ZSSR in Jugoslavije se je večina nacionalnih držav odločila za osamosvojitve, kar se je v večini primerov zgodilo z uporabo oborožene sile, le nekaj izjem se je osamosvojilo po mirni poti in sporazumno. Nove države so se pojavile pred ovirami in so morale ponovno vzpostaviti vojaške izobraževalne sisteme, večina mladih držav je zaradi vpliva ZDA in zveze NATO pogledovala proti vojaškim izobraževalnim sistemom zahodnih držav, med njimi je bila tudi RS, ki pa je skozi čas oblikovala posebne oblike izobraževanega sistema, ki naj bi ustrezal standardom zveze NATO. Prav tako pa trenutni izobraževalni program ponuja usklajeno

ravnotežje med teorijo in prakso v kontekstu sodobne problematike. Čeprav se pojavlja skeptično mišljenje o količini prakse v odnosu do teorije.

Če primerjamo zgoraj predstavljeni, trenutno uporabni program z normami bolonjske deklaracije, po katerih študent letno pridobi 60 kreditnih točk, vidimo, da pri časovno močno preobsežnem programu ŠČ ne gre za izobraževanje, temveč za usposabljanje (na prevlado praktičnega dela kažejo vaje, ki jih je po številu ur dvakrat več kot teorije) (Žabkar 2008, 200).

11 Analiza in pomanjkljivosti ŠČ

Na razkorak, ki zaradi precenjevanja usposabljanja (prakse) in zapostavljanja izobraževanja (teorije) nastaja v šolanju kandidatov ŠČ, še bolj nazorno kaže to, da v programih ŠČ sploh ni matematike in naravoslovnih predmetov, ki so po mnenju Antona Žabkarja zelo pomembni na vseh evropskih in ameriških vojaških visokih šolah, saj brez znanja s teh področij ni mogoče razumeti dosežkov vojaško-tehnološke revolucije ter delovanja in uporabe sodobnih oborožitvenih sistemov, ni mogoče izračunati zakonov distribucije norm, razumeti matematičnega modeliranja, opraviti vzorčenja, taktičnih izračunov porabe streliva, oceniti izgube ipd. Za ponazoritev naj omenimo, da na belgijski vojaški akademiji študenti poleg matematike, fizike in kemije študirajo tudi komunikacijsko tehnologijo, informatiko, senzorsko tehniko, optoelektroniko in trdnost vojaških konstrukcij. Vsega tega na ŠČ ni. Častniki SV, ki so pred šolanjem na ŠČ torej že pridobili fakultetno diplomu, na ŠČ pa prvi častniški čin, se nato med službovanjem v SV vzporedno z napredovanjem v čine izobražujejo na tristopenjskem študiju, in sicer na eno semestrskem Štabnem tečaju (ŠT), na devet mesečnem Višjem štabnem tečaju (VŠT) in eno semestrskem Generalštabnem tečaju (GŠT). Če seštejemo trajanje šolanja na teh treh zaporednih ravneh, vidimo, da bi seštevek ustrezal trem semestrom univerzitetnega študija. Toliko skladno z normami bolonjske deklaracije približno traja magistrski študij. Kljub temu nekdo, ki ima diplomu fakultete in dokonča v SV vse šole, ne postane magister (Žabkar 2008, 201).

Častniki pehote na ŠT poslušajo predmete: vojaško vodenje (43 ur), pravilnik štabnega dela (84), taktika I (202 uri), mednarodno vojaško sodelovanje (25 ur), osnove metod vojaških ved (30), vojaška geografija (40), športna vzgoja (40), uporaba pehotne čete oziroma pehotnega bataljona (79 ur) in oborožitveni sistemi ter oprema pehote (40 ur). Vsega skupaj je za vse predmete porabljenih 583 ur⁴, pri tem je razmerje med teorijo in prakso ponovno 1 : 2. Razvidno je, da na tej ravni usposabljanja častniki nimajo tujega jezika (ki so ga poslušali na ŠČ),

⁴ Malenkostna sprememba je leta 2006 prispevala, da je število ur povečano na 618, od tega se za rodovsko šolanje porabi 119 ur (Slovenska vojska, 31. marec 2006, stran 11).

informatike in računalniške tehnike, kibernetike, statistike, matematike, elektronike ipd. Prav tako nimajo predmetov, ki omogočajo razumevanje delovanja sodobne bojne tehnike (optoelektronike, radarske tehnike in drugih elektronskih sredstev, računalniške tehnike itn.) ter sodobnega mednarodnega okolja, kot sta teorija mednarodnih odnosov in polemologija oziroma proučevanje konfliktov. Vrzel v tehnični izobrazbi se na tej ravni ne zapolni, temveč se še poveča. Od tehničnih predmetov namreč študirajo le en predmet – pehotne oborožitvene sisteme, in sicer le 40 ur (kar je komaj 7 odstotkov vseh ur). Tudi na tej ravni še vedno ne dobijo znanja o Natu (Žabkar 2008, 202).

Častnik, ki sodeluje pri izobraževanju kandidatov za častnike, je v intervjuju izpostavil, da je predvsem preveč ur, ki gredo drugim predmetom (varnostni sistemi, itd...), ki so res zelo teoretični in skoraj na strateškem nivoju in jih bodoči častnik, ki bo prevzel vod, na začetku svojega dela res ne bo potreboval, premalo pa je časa za praktične vsebine, ki jih je res ogromno in zaradi nepoznavanja teh potem mladi častnik, če ni res sam zelo prodoren in samoiniciativen, lahko pred svojo novo enoto izpade nesposoben in nekompetenten. Začetni vtis je pa zelo težko popraviti. Se pa tudi na tem področju premika, tako da naj bi te predmete v bodoče pokrila Fakulteta za družbene vede, nastane pa problem pri slušateljih, ki prihajajo s tehničnih in ostalih fakultet (Preložnik 2010).

V intervjuju s častnikom izvajalcem programa na šoli za častnike sem prav tako poskušal ugotoviti, na katerem izmed dveh temeljnih prijemov izobraževanja je poudarek: na praktičnem ali teoretičnem delu izobraževanja in usposabljanja na šoli za častnike. Za bodoče častnike sta pomembna tako teorija kot praktično usposabljanje, saj imata zelo pomembno težo, čeprav smo ugotovili, da je veliko več časa namenjenega praktičnemu usposabljanju. Pri teoriji je bolj poudarek na načelih, principih, zgodovinskih primerih, organizaciji enote in delovanja, načrtovanju delovanja, analizi situacije, upoštevanju kriterijev za ustrezno odločanje, presoji dejavnikov itd. Cilj igre je, da se bodoči častnik nauči razmišljati na višjem nivoju kot samo izvedbenem. Kandidat za častnika mora znati presoditi med akcijo in posledicami, ki ji sledijo. Vedno mora razmišljati o več možnostih, imeti rezervni načrt, imeti sovražniku še nepoznano ali netipično alternativo. Mora se znati tudi vživeti v sovražnikov um. Pri praktičnemu usposabljanju je bistveno urjenje postopkov na kolektivnem nivoju, kar pomeni, da mora obvladati, kako skupino ljudi organizirati, voditi, korigirati, usmerjati, tudi usposobiti, da izvedejo konkretno, zeleno aktivnost oz. nalogo. Poudarek je na tem, da se slušateljem poda vsa teoretična osnova, se jim razloži, kaj se pričakuje in kaj je potrebno, potem pa se jih sili v napake. Ko te napake s slušatelji kritično in nepristransko analiziramo

(akcije, posledice, vzroke za dobro in slabo, kaj bi bilo bolj ustrezno, saj popolnoma pravilnega nikoli ni), začnemo dejansko povezovati obdelano teorijo s prakso. Tako slušatelj pridobiva občutek za uporabo teorije, dokler na koncu pri praktični izvedbi o teoriji sploh več zavestno ne razmišlja, ampak samo še deluje. Čas in situaciji ustrezen odziv je v boju kritičnega pomena (Preložnik 2010).

12 Razvoj sistema vojaškega izobraževanja in usposabljanja v prihodnosti

Sistem vojaškega izobraževanja in usposabljanja se bo moral v prihodnosti snovati in oblikovati na rezultatih in osnovah dosedanjega dela in analiz. Pri tem pa bomo morali upoštevati nekatere posebnosti, ki bodo, tudi zaradi spremenljive vloge oboroženih sil v okviru zavezništav, dodatno vplivale na nadaljnji razvoj.

Tako je že v današnjem času manj poudarka na klasičnem konvencionalnem bojevanju (ofenzivne in defenzivne aktivnosti), čeprav je to še vedno in vedno bo osnova za vse. Večja sprememba je uvedba tematike bojevanje v naselju, glede na to da se večina novodobnih konfliktov odvija v poseljenih področjih, uvedene so tudi operacije kriznega odzivanja, zaradi misij, ki se jih udeležujejo vse, tudi slovenske enote, in pa delovanje na območjih, kjer so prisotne improvizirane eksplozivne naprave. Program oz. sama vsebina torej sledi spremembi situacije, problem je pridobivanje literature, ki je predvsem na ramenih nosilca predmeta, prav tako pa sama usposobljenost inštruktorskega kadra, kjer se zopet pojavi problem pomanjkanja časa za usposabljanje. Trenutno tu ni problemov, ker praviloma vsi izvajalci predmetov na ŠČ izvirajo iz bojnih enot in so stvari počeli tudi v praksi (Preložnik 2010).

V prihodnosti se obeta povečevanje stroškov zaradi delovanja enot v operacijah, prav tako pa se stroški povečujejo tudi zaradi povečevanja sredstev, ki so potrebne za nakupovanje opreme in oborožitve. Zaradi teh dveh razlogov bodo sredstva za pripravo v prihodnje zmeraj bolj omejena. Enote in poveljniki bodo morali izpolnjevati vedno bolj kompleksne in zahtevne naloge, zaradi česar se bo pojavljala vedno večja potreba po izboljševanju razmer vojaškega usposabljanja in izobraževanja. Če odnos do načrtne izgradnje izobraževalnih institucij, ki so glavni nosilec izobraževalnega in učnega procesa, ne bo ustrezen, bo to skoraj zagotovo vplivalo na negativno sposobnost vgrajevanja tujega strokovnega znanja in izkušenj. Problem zaostajanja v stroki je namreč zelo težko ali pa nemogoče nadomestiti brez ustreznega predznanja na vseh ravneh delovanja sistema.

“Majhen obseg operacij SV zmanjšuje možnost pridobivanja izkušenj, še posebej na področju združenega in skupnega delovanja. Razvoj SV na področjih, na katerih nimamo potrebnih izkušenj, bo sistem VIU postavil še v težji položaj” (Rožanec 2006, 151).

Pomembno je izpostaviti elemente, ki bodo vplivali na razvoj sistema v prihodnosti. Pod vdorom problemov pri razvoju v prihodnosti bodo verjetno predvsem sistemi, ki še niso popolnoma izoblikovani in so še nestabilni, so pa že podvrženi novim spremembam, še preden je končan in analiziran predhodni sistem. V takšnih primerih lahko pride do neustrezno vrednotenega znanja, še posebej pri aktivnem sodelovanju v procesu izobraževanja in usposabljanja, tako neenotni temelji znanja otežujejo graditev vojaško izobraževane organizacije, ki je za vojaško organizacijo zelo pomembna. Med glavne probleme bi lahko šteli nerazvitost akademske raziskovalne stroke vojaških znanosti, kar pa se lahko spremeni s povezovanjem civilne in vojaške sfere. Sistemi, ki nimajo razvitih mehanizmov, ki so odločilnega pomena za kakovostni razvoj enote, kot je učenje iz izkušenj⁵, neenotno razumevanje usposabljanja enot, neenotno načrtovanje usposabljanja, neprimerna in skopa strokovna podlaga za usposabljanje, kar se tiče literature. Seveda pa je pomembno, da predstavimo tudi nekaj pozitivnih strani in lastnosti našega sistema. Tako lahko povemo, da je slovenski sistem prilagodljiv in zelo prožen zaradi svoje majhnosti. Ima sposobnost absorbirati praktične in teoretične izkušnje drugih.

“Prav tako je pozitivno, da znanje pripadnikov izhaja iz različnih »šol« (domača, jugoslovanska, angleška, ameriška, nemška). Nenazadnje smo pridobili že precej izkušenj pri delovanju znotraj večnacionalnih vojaških enot, iz preteklosti pa smo ohranili tudi nekaj znanja iz časov splošnega ljudskega odpora in družbene samozaščite. Tudi povezanost vojaškega izobraževalnega sistema s civilnim je pozitivno izhodišče za graditev sistema” (Rožanec 2006, 152).

Če bomo želeli vse te prednosti izkoristiti in slabosti obvladati, bomo morali sprva ugotoviti, pri čem smo sami in pri čem so druge države in kakšne so njihove težnje nadaljnjega razvoja. Seveda pa bo vse zaman, če ne bo analitičnega pristopa in uporabe lastnih filozofij, saj preslikava drugih sistemov v celoti nikoli ne prinese uspešnih oz. zelenih rezultatov.

13 Praktično usposabljanje v prihodnosti

“Z graditvijo in nadaljnjim razvojem stroke, ki temelji na izkušnjah, pridobljenih v

---

⁵ Učenje iz izkušenj je strukturno vgrajeno v SV prek oddelka za učenje iz izkušenj, ki deluje v PDRIU, sistemsko je vgrajeno tudi v strukturo Nata (nosilec je JALLC s sedežem v Lizboni) (Rožanec 2008, 152).

dosedanjem delovanju, je mogoče ciljno, predvsem pa dolgoročno graditi sistem VIU. To je mogoče samo z lastno vojaško inteligenco, ki mora biti dejavno vključena v procese pedagoškega in raziskovalnega dela, poleg tega pa mora enakopravno delovati v institucijah javnega značaja” (Rožanec 2006, 158).

Urjenje v prihodnosti mora potekati tako, da se usposabljanje za realne naloge izvaja v realnem okolju, torej da se poskusimo čim bolj približati bojnim razmeram s povratno informacijo, ki je mogoča neposredno med urjenjem in po njem v obliki analize, podprta pa je s primerno tehnologijo in sodobno tehnološkimi učno vadbenimi sredstvi. Sodobna tehnologija za usposabljanje je posodobljena z laserskim sistemom, ki je podpora taktičnemu urjenju, hkrati pa se gradijo in posodablajo vadbišča in strelišča za praktično usposabljanje. Z razvojem tehnologije, ki omogoča podporo pri usposabljanju enot in poveljstev z mešanico realnega in virtualnega okolja, ter s sodobnimi scenariji in tehnikami se izboljšujejo razmere za usposabljanje tako poveljnikov, enot in posameznih vojakov. Tako se zaradi vedno večjih potreb po znanju bojevanja v urbanem okolju močno posveča temu načinu, tako se mora praktično usposabljanje in urjenje izvajati postopno, pravilno in podprto z ustreznimi analitičnimi pripomočki. Seveda pa virtualno usposabljanje ne more nadomestiti usposabljanja v realnosti, torej je neizogibno usposabljanje poveljnikov, enot in posameznih vojakov v “živo” (Rožanec 2006, 148–58).

“Z razvojem novih zmogljivosti, predvsem pa z njihovo ustrežno umestitvijo v sistem usposabljanja bo dosežen kakovosten napredek pri usposabljanju enot. Z uvajanjem sistema učenja iz izkušenj bo v delovanju enot oblikovan temelj za načrtno uveljavljanje novih pristopov na podlagi pridobljenih izkušenj. Center odličnosti za bojevanje v gorskem svetu (CO), ki bo kot skupna zmogljivost Nata razvit v Sloveniji, bo SV omogočal dvig kakovosti usposabljanja in tudi prenos (koncentracijo) znanja na tem področju. Razmerje splošno uporabnega znanja in znanja, ki je ciljno usmerjeno (za določeno nalogo), mora biti podvrženo stalnim analizam” (Rožanec 2006, 158).

14 Zaključek

Dileme praktičnega usposabljanja sem se lotil kot kandidat za častniško šolo z opravljenim temeljnim vojaškim strokovnim usposabljanjem za častnika (TVSU). Ko sem pregledoval program osnovnega vojaškega izobraževanja in usposabljanja, sem opazil, da je veliko časa namenjenega teoriji in še več praktičnemu usposabljanju, predvsem taktiki, topografiji in terenskemu usposabljanju. Kot bodoči častniški kader, v katerega naj bi se razvil, je nujno

potrebno razumevanje in kritični pogled na usposabljanja in izobraževanja šole za častnike, saj je po izkušnjah sodeč na častniških šolah premalo akademskega kadra z visokimi strokovnimi nazivi, vendar pa na drugi strani to morda pomeni večjo strokovno praktično usposobljenost posameznih predavateljev. Za celostni pogled in razumevanje trendov razvoja izobraževanja in usposabljanja je potrebno pogledati splošno zgodovinsko dogajanje v svetu, za nas je predvsem atraktivno dogajanje od začetka 20. stoletja in do danes.

V prvi polovici 20. stoletja v času I. svetovne vojne sta se zaradi hitrega tehnološkega napredka začeli spreminjati taktika in strategija vojskovanja, zaradi podcenjevanja artilerijskega ognja in mitraljeza so v prvih letih bojev nastajale številne žrtve zaradi doktrinarno zaostalih taktik za tehnološkim razvojem, starejši poveljniki so takrat zaradi neznanja in neodobravanja nove tehnologije zanemarjali močna artilerijska orožja, ki so dajala učinkovit podporni ogenj iz večjih razdalj, ter mitraljeze, kjer je usklajena ekipa lahko v času ene minute izstrelila toliko nabojev kot skupina 50 mož ter tako dajala učinkovit ogenj. Zaradi neučinkovitosti starih doktrin na bojišču so se začele pojavljati nove teorije vojskovanja, ki so bile uvedene v procese izobraževanja in usposabljanja na vseh ravneh. Revolucionarni pristop v drugi svetovni vojni je bil nemški pristop, uporaba številnih tehničnih sredstev in hitro napredovanje z uporabo vseh rodov. Za usklajenost takih akcij je bilo potrebno temu primerno izšolati častnike ter jih usposobiti ne samo v učilnicah temveč tudi na terenu. Nemške enote in poveljniki so se praktično urili in usposabljali v Etiopiji za akcije bliskovite vojne in v španski državljanski vojni, kjer so preverjali učinkovitost množičnega bombardiranja mest.

Po koncu druge svetovne vojne se svet razdeli na dva pola in tako tudi koncepti izobraževanja in usposabljanja častniškega kadra. Za to obdobje je značilno, da so v vse krajših časovnih intervalih pospešeno uvajali nove oborožitvene sisteme, v sisteme izobraževanja pa računalnike. Čeprav se pojavi orožje za množično uničenje, v lokalnih vojnah praviloma ni bilo uporabljeno, kljub tem sta vojaška teorija in praksa pri usposabljanjih upoštevali možnost uporabe orožja za množično uničenje v morebitni vojni. Zvezna republika Jugoslavija je v tem času razvila koncepte zaščite pred orožjem za množično uničenje, čeprav ga sama ni posedovala, je obstajalo zavedanje grožnje pred njim. ZRJ je imela v času po drugi svetovni vojni častnike z višjo izobrazbo, ki so pridobivali znanje iz izkušenj. Proti koncu druge svetovne vojne je v osvobojenih ozemljih prišlo do zametkov častniškega izobraževanja, kjer je bil poudarek predvsem na politični izobrazbi, ne toliko na vojaški. Po koncu vojne se zadeva prestrukturira, oblikuje se šola za rezervne in poklicne častnike, oboji so morali ustrezati določenim pogojem, pomembna pa je bila tudi politična ocena posameznika, rezervni

častniki so se usposabljali tekom služenja vojaškega roka, poklicni častniki pa so opravljali častniško akademijo. Izobraževanje je trajalo dve leti, slušatelji so pridobili splošna znanja vojaških veščin in se specializirali za rodove. Po razpadu Jugoslavije in osamosvojitvi RS se je začelo novo poglavje v tej mladi državi, ki si je priborila samostojnost. Temelji izobraževalnega sistema za usposabljanje častnikov so se postavili leto po osamosvojitvi, inštruktorje so predstavljali usposobljeni častniški kadri, ki so izobraževali v Jugoslovanskih častniških šolah, tako so se obdržali tudi nekateri elementi iz vojaškega izobraževalnega sistema ZRJ.

V prvih letih razvoja SV se je na častniških šolah praviloma nadgrajevalo znanje za častnika v šoli za rezervne častnike, v primeru zaposlitve v redni sestavi pa se je izvedlo še dopolnilno usposabljanje oz. šolanje za častnika. Po uvedbi poklicne vojske leta 2003 je bilo potrebno spremeniti izobraževalni proces bodočih vojaških častnikov, ki se je po preoblikovanju poskušal posodobiti. Vendar je zaradi velikih pritiskov starejših generacij prišlo do manjših sprememb. V samem izobraževalnem procesu se je še vedno namenilo časovno 1:2 v prid praktičnemu usposabljanju, kar pa pomeni, da se je teoretično znanje na osnovi preteklosti postavilo v kot. Kot problem bi izpostavil tudi problem strokovnosti kadrov, ki poučujejo na šoli za častnike, kajti veliko število predavateljev nima višjih strokovnih nazivov oz. se le poredko pojavijo v krogih znotraj izobraževanega procesa bodočih častnikov, vendar pa lahko na drugi strani pogledamo realno sliko, da z nazivom ni nujno, da posedujemo izkušnje iz danih situacij. Zato se morda nekateri izmed predavateljev premalo cenjeni, kajti premnogi spremljajo le njihov akademski naziv, le malo kdo pa spremlja posameznikov praktični output. Slovenska vojska se preoblikuje v majhno, poklicno in sodobno oboroženo silo, katere pripadniki bodo prostovoljno zagotavljali mir in varnost tako doma kot po svetu, kar je nedvomno tudi v našem nacionalnem interesu. Kar pomeni, da je potreba po častniškem kadru tako strokovno praktična kot teoretična. Vendar je potrebno nekoliko več pozornosti v prihodnje nameniti analizam vpliva praktičnega usposabljanja in učenja teorije.

V prihodnje se kažejo trendi usposabljanja urbanega asimetričnega bojevanja, tako da bo v prihodnosti potrebno poleg standardnega usposabljanja častnikov nameniti nekaj več pozornosti urbanemu načinu vojskovanja, prav tako pa bo potrebno vzpostaviti kvalitetna vadbišča, na katerih bodo lahko enote in častniki urili nujno potrebne postopke za preživetje v urbanem okolju. Prav tako pa bi v učnem procesu namenil nekaj več pozornosti mirovnim operacijam, tako da bi bodoči častniki že v teoretičnem izhodišču pridobili predpostavke za razmišljanje ter analiziranje teorije in primere iz danih realnih situacij. Predpostavimo vlogo

vojaka in častnika v njuni primarni bojni nalogi in njuni vlogi v mirovni operaciji: lahko ugotovimo paradoks dogajanja, kako na eni strani enote delujejo v boju, v drugem primeru pa delijo hrano.

V diplomskem delu sem dokazal, da sta praktično in teoretično izobraževanje povezana in neločljiva, vendar se nenehno pojavljajo težave zaradi časovne omejenosti programov na šoli za častnike, zaradi česar prihaja do nepopolnega sistema za izobraževanje slušateljev. Prav tako smo ugotovili, da tudi v praktičnem delu prihaja do pomanjkljivosti zaradi pomanjkanja kadrov in sredstev. Na zastavljeno raziskovalno vprašanje lahko odgovorim, da je praktično usposabljanje vključeno v program ŠČ v različnih oblikah: kot praktični del, kot samostojno urjenje in kot stažiranje. Ob preučevanju tematike pa se je zastavilo še novo vprašanje, in sicer kakšno je razmerje med teoretičnimi in praktičnimi vsebinami v program ŠČ ter - ali je to razmerje ustrezno delavnim izzivom, s katerimi se slovenski častniki v današnjem času srečujejo? Odgovoriti je težko, saj na eni strani odkrivamo teze teoretikov o prevelikem poudarku na praktičnem usposabljanju in premajhnem deležu teorije, na drugi strani pa imamo mnenje, ki je zlasti prisotno znotraj vojske, da se teoretičnim vsebinam namenja preveč pozornosti in da bi bilo potrebno več pozornosti nameniti praktičnemu delu usposabljanja.

Zaključno misel bi namenil ideji o popolnem učnem procesu, ki ga ne bo, lahko le stremimo k izboljšanju in odpravljanju napak, če jih odkrijemo. V SV bo potrebno še veliko dela, da bo izobraževani sitem častnikov omogočal tako praktično in teoretično strokovno usposabljanje, da ne bo polemik glede strokovnosti njihove izobrazbe in specializacije.

16 Literatura

1. Bratušek, Boris. 2008. Kariera in vojaško izobraževanje. *Bilten Slovenske vojske* 10 (2), 41–58.
2. Downes, Cahy. 1991. *Special trust an confidence the making of an officer*. London: Frank Cass and Company limited.
3. Kacin, Jelko, Andrej Kocbek in Ivan Lah, ur. 1995. *I. posvet o izobraževanju častnikov Slovenske vojske*. Ljubljana: Center vojaških šol.
4. Kastelic, Gregor. 2008. Zgodovinski pregled izobraževanja in usposabljanja častnikov na Slovenskem. *Bilten Slovenske vojske* 10 (2): 183–208.
5. Keegan, John. 2005. *Zgodovina vojskovanja*. Ljubljana: Fakulteta za družbene vede.
6. Kenedy C., Gregory in Keuth Neilson. 2002. *Military Education Past, Present, and Future*. Westport – ZDA: Greenwood Publishing Group.
7. Kotnik, Igor. 2002. *Preoblikovanj oboroženih sil sodobnih evropskih držav*. Ljubljana: Znanstvena knjižnica Fakulteta za družbene vede.
8. Kotnik, Igor. 2008. Kakšen naj bo častnik Slovenske vojske in kako do njega. *Bilten Slovenske vojske* 10 (2): 75–69.
9. Ministrstvo za obrambo Republika Slovenija. 1992. *Program izobraževanja in usposabljanja kandidatov za častnike*. Ljubljana: Ministrstvo za obrambo.
10. Ministrstvo za obrambo Republika Slovenija. 2003. *Program osnovnega vojaškega izobraževanja in usposabljanja kandidatov za častnike*. Ljubljana: Ministrstvo za obrambo.

11. *Pravilnik o izobraževanju, usposabljanju in izpopolnjevanju v Ministrstvu za obrambo* (Pravilnik VIU). Ur. l. RS, št. 113/2005. Dostopno prek: http://www.svoz.si/upload/files/Pravilnik_o_izobrazevanju.pdf (2. julij 2010).
12. Preložnik, Andrej. 2010. Intervju z avtorjem. Ljubljana, 1. julij.
13. Rožanec, Miran. 2006. Izzivi na področju izobraževanja in usposabljanja v naslednjem srednjeročnem obdobju. *Bilten Slovenske vojske* 8 (3): 142–60.
14. *Strateški pregled obrambe 2002/2003 z vizijo razvoja do leta 2015* (802-00-15/2003-19). Dostopno prek: http://www.mors.si/fileadmin/mors/pdf/dokumenti/spo_2002_03_vizija2015.pdf (3. julij 2010).
15. Švajncer, Janez. 1991. *Vojna in vojaška zgodovina Slovencev*. Ljubljana: Republiški sekretariat za ljudsko obrambo.
16. *Vojaška doktrina*. 2006. Ljubljana: Defensor.
17. *Zakon o obrambi* (ZObr-UPB-1). Ur. l. RS 103/2004.
18. Žabkar, Anton. 2003. *Marsova dediščina 1. knjiga*. Ljubljana: Fakulteta za družbene vede.
19. ———2004. *Marsova dediščina 2. knjiga*. Ljubljana: Fakulteta za družbene vede.
20. Žabkar, Anton in Uroš Svete. 2008. Šolanje vojaških profesionalcev med tradicionalnimi izhodišči in (post)modernimi izzivi. *Bilten Slovenske vojske* 10 (2): 183–208.
21. Watson Cynthia, Ann. 2007. *Military education*. Westport – ZDA: Greenwood Publishing Group.